

Post-war Recovery in Ukraine: Theoretical Foundations of the Development of the State of Public Welfare

UDC 3.354:304

DOI: <https://doi.org/10.15421/152536>**Ilchenko-Syuyva Lesya**Ph.D., Assoc., Prof., <https://orcid.org/0000-0002-8433-562X>, lesya.ilchenko@gmail.com**Tkachuk Jana,**

Master of Public Administration and Administration

National University of Kyiv-Mohyla Academy (Kyiv, Ukraine)

Abstract.

Urgent issues of post-war government regulation of economic and social processes and recovery in the country are becoming relevant and require solutions in the context of evidence-based policy design and implementation. Strict time and resource constraints gain crucial importance. At the same time, ensuring policy effectiveness and efficiency requires a thorough analysis, deep understanding and systematization of both theoretical and practical experience in ensuring the well-being of countries in the post-war period in the short and long run. Therefore, the systematization of theoretical approaches and international experience in implementing the concept of a welfare state is gaining extreme relevance for today's Ukraine. The theoretical and methodological analysis shows that the evolution of a welfare state in Ukraine is a key factor in effective post-war recovery and long-term stabilization of the social and economic system. The implementation of this concept requires a combination of different models of the welfare state – Scandinavian, conservative and liberal – taking into account national features and challenges caused by the war.

The optimal Ukrainian model should be based on the principles of social guarantees, targeted assistance, an insurance approach to social security, and stimulating economic activity of citizens. An important direction of reforms is the formation of an integrated system of reintegration of veterans and victims of war, modernization of healthcare and education infrastructure, and decentralization of social policy, strengthening the role of local communities.

Keywords: evidence-based policy, welfare state, post-war reconstruction, institutional coordination between government, business and civil society, reintegration of veterans and victims

Повоєнне відновлення в Україні: теоретичні засади розбудови держави суспільного добробуту

Ільченко-Сюйва Леся, Ткачук Яна

Національний університет «Києво-Могилянська Академія» (Київ, Україна)

Анотація.

Проблеми повоєнного регулювання і відновлення стають актуальними та потребують вирішення в контексті вироблення доказової політики, реалізація якої має жорсткі часові і ресурсні обмеження. Водночас забезпечення результативності та ефективності політики потребує ґрунтовного аналізу, розуміння та систематизації як теоретичного, так і практичного досвіду забезпечення добробуту країн в повоєнний період у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Відтак, систематизація теоретичних підходів та міжнародного досвіду в реалізації концепції держави суспільного добробуту набирає надзвичайної актуальності для сьогодення України. Проведений теоретико-методологічний аналіз засвідчує, що розбудова держави суспільного добробуту в Україні є ключовим чинником ефективного повоєнного відновлення та довгострокової стабілізації соціально-економічної системи. Реалізація цієї концепції потребує поєднання різних моделей соціальної держави – скандинавської, консервативно-корпоративної та ліберальної – з врахуванням національних особливостей і викликів, спричинених війною.

Оптимальна українська модель має ґрунтуватися на принципах універсалізму соціальних гарантій, адресності допомоги, страхового підходу до соціального забезпечення та стимулювання економічної активності громадян. Важливим напрямом реформ є формування інтегрованої системи реінтеграції ветеранів і постраждалих осіб, модернізація інфраструктури охорони здоров'я та освіти, а також децентралізація вироблення соціальної політики з посиленням ролі місцевих громад.

Ключові слова: доказова політика, держава суспільного добробуту, повоєнне відновлення, інституційна координація між органами влади, бізнесом і громадянським сектором, реінтеграція ветеранів і постраждалих осіб

Вступ.

Постановка проблеми. Як показує ретроспективний огляд пост-конфліктного відновлення країн у XX столітті, проблеми повоєнного регулювання і відновлення стають актуальними та потребують вирішення в контексті вироблення доказової політики, реалізація якої має жорсткі часові і ресурсні обмеження. Водночас забезпечення результативності та ефективності політики потребує ґрунтовного аналізу, розуміння та систематизації як теоретичного, так і практичного досвіду забезпечення добробуту країн в повоєнний період у короткостроковій та довгостроковій перспективі. Війна рф проти України принесла Україні багато горя та страждань, звела нанівець окремі економічні зв'язки, зруйнувала бізнеси, спричинила руйнування екосистеми для соціально-економічного розвитку («... людські жертви, руйнування житла, соціальної та транспортної інфраструктури, зупинка діяльності економічних суб'єктів та зростання рівня безробіття, втрата доходів населення та доступу до заощаджень, проблеми з доступом населення до різних сервісів (освіта, медицина, адміністративні послуги тощо) та товарів першої необхідності, міграція громадян у більш безпечні регіони або навіть за кордон, тимчасове розділення сімей, обмеження громадянських прав тощо» (Романченко, 2023, с. 137).

Для України після деокупації територій та задля швидкого повоєнного відновлення надзвичайно актуальними та важливими є питання забезпечення економічного та соціального розвитку. Досягнення сталого розвитку надзвичайно важливо та неможливо без гармонізації взаємопов'язаних елементів: економічного зростання, відбудови екосистем, соціальної інтеграції та інклюзії окремих груп громадян України (наприклад, ветеранів та ветеранок; осіб, які постраждали в наслідок бойових дій; внутрішньо переміщених осіб та ін.), охорони та фізичного відновлення навколишнього середовища, які мають вирішальне значення для забезпечення суспільного добробуту (Ilchenko-Syuyva, 2023, с. 122) за умови жорстких часових та бюджетних обмежень.

Мета дослідження. Відтак, систематизація теоретичних підходів та міжнародного досвіду в реалізації концепції держави суспільного добробуту набирає надзвичайної актуальності для сьогодення України.

Аналіз публікацій. Поняття держави

суспільного добробуту, або як її ще називають соціальної держави, не є новим. Ці ідеї і поняття набрали актуальності ще в середині XX ст. для визначення сучасної демократичної держави. Як зазначає В.Романченко, «за минуле століття ця модель отримала глобальне поширення та зазнала значних змін: становлення, різні варіанти реалізації та впровадження моделі, «золоте століття», кризу парадигми, посткризовий розвиток» (Романченко, 2023, с. 224). А отже, підходи до розробки концепції держави суспільного добробуту та її адаптація до відповідних етапів та умов розвитку суспільства також зазнавали змін. Не можна оминути увагою доробок зарубіжних учених: Н. Барра (Barr, 1992), І. Бентама (2002), А. Бриггса (Briggs, 1961), К. Оффе (Offe, 1991), О. Кука (Cook, 2007), А. Сена (Sen, 1999), Р. Тітмуса (Titmuss, 1968), Е. Райнерта (Райнерт, 2018), Ёости Еспінг-Андерсена (Esping-Andersen, 1990), Г. фон Хаферкампа, Л. фон Штайна, А. Еверса, М. Ніхауса, Ф. Ноймана, та ін., які зробили значний внесок у розробку концепції соціальної держави, варто зазначити, що концепція держави суспільного добробуту, була і залишається об'єктом наукового інтересу також і вітчизняних дослідників В. Романченко (2020), Т. Токарський (2017), В. Сокурєнко (2001). У XXI столітті «...питання конфігурації сучасної держави загального добробуту... і є частиною більш загальної дискусії щодо ролі та місця ринку, держави та «громадянського суспільства» (як форми недержавних спільних дій)» (Романченко, 2020, с.224-225).

Виклад основного матеріалу.

Держава суспільного добробуту є концепцією, яка орієнтується на створення умов для високого рівня життя всіх своїх громадян шляхом надання соціального захисту, доступу до освіти, медичних послуг, житла та інших основних потреб. Ця концепція ґрунтується на ідеї соціальної справедливості та рівних можливостей для всіх членів суспільства. Основними теоретичними засадами держави суспільного добробуту є соціальна справедливість, економічна стабільність, політична відповідальність, солідарність та субсидіарність.

Соціальна справедливість, як ключовий аспект держави суспільного добробуту, є центральним поняттям у концепції розвитку, описаній у праці Амартї Сена (Sen, 1999). У своїй роботі А.Сен аргументує, що справедливість (так, як її визначає автор) вимагає створення

умов, де всі громадяни мають рівний доступ до можливостей та ресурсів, незалежно від їхнього соціального статусу, етнічного походження чи матеріального стану. Він наголошує на тому, що справедливість полягає не лише у виправленні наявних нерівностей, але й у запобіганні їх виникненню через системні перешкоди та дискримінацію (Sen, 1999, с. 22).

У своїй праці А. Сен акцентує увагу на необхідності забезпечення рівних можливостей для всіх учасників суспільства. Він аргументує, що кожна людина має мати можливість реалізувати свій потенціал і відчувати себе повноцінним членом суспільства. Такий підхід до соціальної справедливості передбачає не лише забезпечення базових потреб, таких як доступ до освіти, медичних послуг та житла, а й створення умов для розвитку та самореалізації кожної особи.

Сен розглядає соціальну справедливість як необхідну умову для досягнення реальної свободи та розвитку суспільства. Він підкреслює, що лише за умови відсутності соціальних нерівностей та дискримінації люди можуть вільно реалізувати свої цілі та приносити внесок у розвиток суспільства (Sen, 1999).

Соціальна справедливість є не лише поняттям, але й цінністю, на якій має базуватися будь-яка система державного управління та політики розвитку. Її впровадження сприяє створенню справедливого та ефективного суспільства, де кожен громадянин має рівні можливості для самореалізації та досягнення свого потенціалу. Забезпечення соціальної справедливості є необхідною умовою для створення суспільства, в якому кожна особа має рівні можливості та доступ до основних ресурсів та послуг. Це відображається у розробленні та реалізації різноманітних програм соціального захисту, спрямованих на зменшення соціальних нерівностей та підтримку тих, хто опинився у складних життєвих ситуаціях.

Програми соціального захисту є важливим інструментом державного управління, спрямованим на забезпечення соціальної справедливості. Вони включають у себе різноманітні заходи, які мають на меті забезпечити мінімальний рівень життя для всіх громадян та зменшити відстань між соціальними групами. Серед таких програм можна виділити соціальне забезпечення, медичне страхування, житлові субсидії, допомогу малозабезпеченим сім'ям та інші форми державної підтримки (Романченко, 2023).

Одним із ключових завдань цих програм

є забезпечення доступу до основних послуг та ресурсів для всіх шарів населення. Це включає в себе доступ до якісної медичної допомоги, освіти, житла, соціальних послуг та інших необхідних ресурсів. Ці програми спрямовані на зменшення вразливості громадян та підвищення їхнього рівня життя. Крім того, програми соціального захисту спрямовані на підтримку тих, хто опинився у складних життєвих ситуаціях, таких як безробіття, хронічні захворювання, інвалідність, відсутність житла та інші. Ці програми надають матеріальну та соціальну підтримку у вигляді грошових виплат, медичних послуг, консультацій та інших послуг, що сприяють поліпшенню якості життя цих людей.

Солідарність є ключовим принципом держави суспільного добробуту, що відображає загальну ідею взаємодопомоги та взаємної відповідальності всіх членів суспільства. Цей принцип базується на усвідомленні того, що суспільство функціонує краще, коли кожна особа підтримує і турбується про інших у своєму оточенні, особливо тих, хто потребує допомоги та підтримки.

У праці *The Spirit of Community: Rights, Responsibilities and the Communitarian Agenda* Амітай Еціоні розглядає концепцію солідарності як важливий елемент побудови справедливого та гармонійного суспільства. Він підкреслює необхідність розвитку взаємодії та взаємопідтримки між різними соціальними групами та індивідуумами для досягнення загального благополуччя (Crawford & Etzioni, 1995).

Солідарність передбачає не лише моральну підтримку та співчуття, але й конкретні дії з метою допомоги тим, хто опинився у складних життєвих обставинах. Це може включати фінансову допомогу, підтримку у вигляді послуг або просто активну участь у вирішенні проблем та викликів, з якими стикаються інші члени суспільства. Концепція солідарності сприяє підвищенню соціальної взаємодії та сприяє зміцненню взаємовідносин між різними соціальними групами та індивідуумами. Вона стимулює розвиток взаємного довір'я та співпраці, що є необхідними умовами для побудови стійкого та гармонійного суспільства. Отже, розгляд концепції солідарності, як описаної у праці Еціоні, відображає важливість розвитку соціальних відносин та підтримки між різними членами суспільства для досягнення загального благополуччя та соціальної гармонії.

Україна, як і багато інших країн світу, визнає

важливість забезпечення держави суспільного добробуту для своїх громадян. Концепція держави суспільного добробуту закріплена у Конституції України, яка є основним законом країни і визначає права та свободи громадян, а також зобов'язання держави забезпечити їхню реалізацію (Конституція України, 1996).

Конституція України визначає державу як соціальну державу, яка гарантує права та свободи людини і громадянина, забезпечує гідне життя, здоров'я, освіту, соціальний захист, матеріальну безпеку та екологічну безпеку. Це відображає загальний принцип держави суспільного добробуту, що передбачає не лише захист прав та свобод громадян, але й активну державну політику з метою забезпечення їхнього матеріального та соціального добробуту (Конституція України, 1996).

У здійсненні своєї соціальної політики українська держава покладає особливий акцент на захист прав та інтересів найбільш вразливих верств суспільства, таких як діти, пенсіонери, інваліди, безробітні та інші соціально незахищені групи. Для цього розробляються та впроваджуються різноманітні програми соціального захисту, спрямовані на забезпечення їхніх потреб у житлі, медичному обслуговуванні, освіті, зайнятості та інших сферах життя. Крім того, українська держава активно співпрацює з міжнародними організаціями та партнерами з метою впровадження кращих практик у сфері соціальної політики та підвищення рівня соціального захисту громадян. Це сприяє покращенню якості життя населення та підвищенню загального рівня добробуту в країні. Конституція України та соціальна політика держави в цілому відображають загальний принцип держави суспільного добробуту, що передбачає захист та підтримку прав та інтересів громадян та створення умов для їхнього гідного життя.

Повоєнна відбудова України виходить за межі реалізації вже наявного треку соціальної політики та фізичного відновлення зруйнованої інфраструктури. Вона вимагає переосмислення підходів до соціально-економічної парадигми державного управління та побудови системи, здатної гарантувати стійкий соціальний добробут. У цьому контексті модель держави суспільного добробуту постає не лише як ідеологічна альтернатива, але як практичний інструмент, що поєднує соціальну захищеність громадян з економічною конкурентоспроможністю. Теоретична основа такого підходу міститься як у підході Амартії Сена, що базується на розширенні

можливостей (англ. capabilities approach), так і в класичних типологіях соціальних держав, що дозволяють співвіднести різні варіанти організації соціальної політики з конкретними політичними і економічними наслідками (Sen, 1999).

Амартія Сен у своїй концепції розвитку як свободи наголошує, що справжній поступ суспільства вимірюється не тільки економічними агрегатами, наприклад ВВП на душу населення, скільки рівнем «капацитетів» можливостей/здатностей (від англ. – capabilities) – реальних можливостей людини вибирати і реалізовувати власні життєві стратегії (Sen, 1999). Йдеться про здатність особи мати доступ до освіти, охорони здоров'я, культурних ресурсів, економічної участі та громадянських прав. Такий підхід зміщує фокус політики розвитку з кількісних показників на якісні аспекти добробуту (Ткачук, 2023).

У поєднанні з класичними напрацюваннями Гюсти Еспінг-Андерсена, який виділив три основні типи соціальної держави (ліберальну, консервативно-корпоративістську та соціал-демократичну) залежно від ступеня де-комодифікації та рівня інтеграції ринку в систему соціальних гарантій (Esping-Andersen, 1990), формується цілісна методологічна рамка для сучасних трансформаційних суспільств. Якщо підхід Сена відповідає на питання «для чого» існує соціальна держава (для розширення людських можливостей), то підхід Еспінг-Андерсена – яким чином вона структурно реалізується через публічні інститути та політики.

Така інтеграція та синергія двох парадигм дозволяє обґрунтувати адаптивну модель соціальної політики відновлення, що повинна виконувати дві взаємопов'язані функції:

- гарантувати базові соціальні стандарти – мінімальний доступ до освіти, медицини, соціальних трансфертів і безпеки, що формують фундамент людського існування;
- розширювати можливості економічної та громадянської участі – створювати умови для самореалізації, підприємництва, політичної та культурної активності.

Особливо важливим є досвід постсоціалістичних країн, де трансформації відбувалися в умовах інституційної крихкості та нерідко низької довіри до держави. Дослідники Cook, L. J. (2007) та Offe, C. (1991), зауважили, що ефективність реформ залежала від здатності урядів поєднати інституційну стабільність – через правові рамки та системи

соціального страхування – із гнучкістю політик, що враховували локальні особливості: структуру ринку праці, стратегії виживання домогосподарств, неформальні соціальні мережі.

Таким чином, ключовим завданням сучасної державної політики стає пошук балансу між універсальними принципами соціальної справедливості та конкретними національними умовами. Надмірна уніфікація моделей соціального забезпечення може призвести до відчуження населення від держави, тоді як надмірна фрагментація – до втрати ефективності та результативності програм. Адаптивна модель соціальної політики повинна ґрунтуватися на концепції «розвитку як розширення можливостей» А. Сена, проте її практична реалізація має враховувати соціально-економічні та культурні особливості конкретного суспільства.

У цьому контексті реформа публічної політики в Україні має здійснюватися поетапно та спиратися на кілька взаємопов'язаних кроків. По-перше, необхідне створення інтегрованої системи реінтеграції ветеранів, що поєднувала б медичну, психологічну, освітню та працевлаштовувальну підтримку. По-друге, варто спрямувати інвестиції у розвиток масової та спеціалізованої інфраструктури охорони здоров'я, а також системи професійної підготовки у регіонах, які найбільше постраждали від бойових дій. По-третє, модернізація системи соціальних трансферів повинна відбуватися з акцентом на їхню адресність, диференційованість і тимчасовий характер підтримки. Нарешті, важливим елементом є розвиток місцевих механізмів участі громад у процесах прийняття рішень щодо відбудови, що сприятиме відновленню довіри до держави та підвищенню легітимності її заходів.

Щодо створення інтегрованої системи реінтеграції ветеранів, після завершення бойових дій цей процес є складним і багатовимірним процесом, що вимагає комплексного підходу. Йдеться не лише про надання медичної допомоги для лікування фізичних травм, а й про системну психологічну підтримку у випадках посттравматичного стресового розладу та інших психоемоційних наслідків війни. Важливою складовою є доступ до якісних освітніх програм – як перепідготовки, так і підвищення кваліфікації, що дозволить ветеранам адаптуватися до нових умов ринку праці. Додатково, система має включати механізми працевлаштування, підтримку у започаткуванні підприємницької діяльності, програму менторства та

наставництва. Така інтегрована система створить умови для повернення ветеранів у соціально-економічне життя, зменшить ризики їхньої маргіналізації та сприятиме формуванню позитивного суспільного іміджу.

Продовжуючи розглядати кроки реформи публічної політики на шляху до держави суспільного добробуту, варто зауважити наступне. Війна завдала суттєвих руйнувань у багатьох регіонах України, що ускладнює доступ громадян до медичних послуг і системи освіти. Тому стратегічним пріоритетом є відновлення та модернізація інфраструктури охорони здоров'я – як загальної (лікарні, поліклініки, центри сімейної медицини), так і спеціалізованої (реабілітаційні центри, центри психологічної допомоги, протезування та ортопедії). Одночасно потрібно розбудовувати мережу центрів професійної підготовки та перекваліфікації, особливо у прифронтових і деокупованих регіонах. Це дозволить не лише забезпечити ветеранів роботою, але й сприятиме відновленню локальних економік та розвитку людського капіталу.

Щодо модернізації системи соціальних трансферів із акцентом на адресність та тимчасовість підтримки, можемо виділити наступне. Сучасна система соціальних виплат в Україні часто має універсальний характер, що призводить до розпорошення ресурсів і недостатньої ефективності. У повоєнний період важливо запроваджувати більш гнучкі та адресні механізми допомоги ветеранам та їхнім родинам. Підтримка має надаватися з урахуванням індивідуальних потреб (наприклад, рівня втрати працездатності, соціального статусу чи потреб у перекваліфікації). Тимчасовість трансферів є ключовою умовою: їхнє завдання – підтримати ветерана на перехідному етапі, а не створити залежність від держави. Водночас має зберігатися довготривала система страхування та соціальних гарантій для осіб із інвалідністю, що виникла внаслідок бойових дій.

І останнім кроком можемо виділити розвиток місцевих механізмів участі громад у прийнятті рішень щодо відбудови. Відбудова зруйнованої інфраструктури та формування соціальних програм має ґрунтуватися на принципах децентралізації та субсидіарності. Участь місцевих громад, ветеранських організацій, неурядових інституцій у процесі планування та реалізації політики відновлення є важливим фактором формування довіри до держави. Такий підхід дозволяє врахувати реальні потреби населення, зменшити ризики бюрократизації

й корупції, а також забезпечити підзвітність державних структур. Крім того, розширення механізмів партисипації сприятиме формуванню культури громадянської відповідальності й соціальної згуртованості, що є фундаментальною умовою стабільного розвитку України у повоєнний період (Ткачук, 2023).

У цьому контексті важливим є питання запозичення світового досвіду. Очевидним є те, що універсального рецепту не існує: специфіка культурних традицій, економічного розвитку та інституційної спроможності вимагає диференційованого підходу. Проте окремі моделі надають цінні орієнтири. Так, скандинавська соціал-демократична модель демонструє

можливість поєднання високих соціальних стандартів із гнучкими та ефективними ринками праці, що може бути корисним для формування української політики зайнятості. Англо-саксонські практики (США, Велика Британія) вирізняються акцентом на стимулюванні підприємництва серед ветеранів – через грантові програми, пільгове кредитування та навчальні ініціативи з бізнес-управління. Канадський досвід підтверджує значення міжінституційної координації: тісна взаємодія між оборонними відомствами та службами з питань ветеранів забезпечує плавний і організований перехід військових до цивільного життя, мінімізуючи соціальні ризики.

Табл.1.

Систематизація світового досвіду (огляд моделей соціальної держави)

Модель	Ключові риси	Форми добробуту / механізми	Переваги для відновлення	Обмеження / ризики	Представницькі дослідження
Соціал-демократична (країни північної Європи)	Всеохоплюючі програми, висока прогресивність оподаткування, сильні універсальні послуги	Універсальні трансфери, державне фінансування освіти/охорони здоров'я, активні ринки праці	Сильна соціальна згуртованість, висока довіра, добра інфраструктура людського капіталу	Високі фіскальні навантаження; потреба в ефективному адмініструванні	Esping-Andersen; Kautto
Консервативно-корпоративна (континентальна Європа)	Соціальні права прив'язані до трудового статусу; підвищений рівень захищеності зайнятого населення, роль соціальних партнерів	Страхові фонди, пенсійні та соціальні страхування	Збереження міжпоколінних зв'язків, стабільність для сімей	Дефіцит гнучкості при масових шоках, ризик виключення нестандартних працівників	Esping-Andersen
Ліберальна / англо-саксонська	Акцент на ринку, цільові допомоги, стимулювання приватного сектору	Подробірні цільові програми, ринкові інструменти для зайнятості	Сильні стимули для підприємництва, швидка реакція ринку	Висока нерівність, слабка соціальна згуртованість	OECD, World Bank аналізи
Постсоціалістична трансформація Постсоціалістична трансформація	Швидкі ринкові реформи, фрагментація соціальних послуг	Комбінація ринкових та державних інструментів, донорські програми	Гнучкість в адаптації, можливість вибудувати нові інститути	Нерівномірність відновлення, слабкість інституцій	Slukhai, Borshchenko

Джерело: власна розробка авторів

Розбудова сучасної соціальної держави в Україні потребує не механічного запозичення існуючих моделей, а вироблення власної, концептуально узгодженої системи, що враховує як світовий досвід, так і національну специфіку. Йдеться про формування своєрідного «гібридного пазлу», де окремі елементи різних концепцій поєднуються в цілісну адаптивну модель. Такий підхід є особливо актуальним у контексті повоєнної відбудови, оскільки сучасна Україна стикається з подвійним викликом: відновленням соціальної згуртованості та подоланням структурних дисбалансів у сфері праці, охорони здоров'я та системи соціального забезпечення.

По-перше, значну цінність для України становлять принципи скандинавської (соціал-демократичної) моделі. Передусім це універсалізм, що передбачає рівний доступ до базових соціальних послуг (освіта, охорона здоров'я, соціальний захист), а також активна політика зайнятості, яка орієнтує державу на превентивні заходи проти безробіття та на перекваліфікацію працівників. Додатково важливою є орієнтація на мінімізацію соціальної нерівності та збереження високих стандартів життя.

По-друге, консервативно-корпоративна модель (бісмарківська традиція) пропонує інший набір інструментів, які можуть бути адаптовані в українських умовах. Це насамперед страхова логіка соціального забезпечення, за якої частина соціальних благ прив'язується до трудового стажу та страхових внесків, що стимулює офіційне працевлаштування та підвищує фінансову стійкість соціальних фондів. Також заслуговує на увагу сімейно-орієнтований підхід, який дозволяє враховувати потреби домогосподарств як основних одиниць соціальної підтримки, особливо у контексті наслідків війни. Принцип субсидіарності, який передбачає передачу частини повноважень локальним громадам, створює передумови для більшої гнучкості та адаптивності соціальної політики.

По-третє, ліберальна модель (англо-саксонська) містить низку положень, що є актуальними для України з огляду на бюджетні обмеження та необхідність стимулювання економічної активності. Йдеться про адресність соціальної допомоги, яка дозволяє уникнути надмірної розпорошеності ресурсів та спрямувати підтримку найбільш уразливим категоріям населення. Важливим компонентом виступає також заохочення підприємницької

ініціативи шляхом надання грантів, доступного кредитування та створення освітніх програм для ветеранів і молоді. Нарешті, доцільним є використання принципу гнучкого ринку праці, що передбачає спрощення процедур працевлаштування та адаптацію освітніх і професійних програм до актуальних потреб економіки. Таким чином, в умовах України можливо сформувати адаптивну модель соціальної держави, що поєднуватиме:

- від скандинавської традиції – універсалізм базових соціальних гарантій та активну політику зайнятості;

- від консервативної – страхову логіку соціального забезпечення, сімейну орієнтацію та субсидіарність;

- від ліберальної – адресність соціальних трансферів і стимулювання підприємництва.

Запропонований синтез дозволяє розглядати українську соціальну державу не як калькування існуючих зразків, а як оригінальну модель, що поєднує найефективніші елементи різних традицій та відповідає національним викликам. Це створює підґрунтя для формування стійкої, інклюзивної та водночас економічно раціональної системи соціального добробуту.

Висновки.

Вибір теми повоєнного відновлення в Україні зумовлений безпрецедентними викликами, що постали перед Україною унаслідок повномасштабної війни. Сучасний етап розвитку держави потребує не лише фізичної відбудови зруйнованої інфраструктури, а й переосмислення засад соціальної політики, спрямованої на формування справедливого, інклюзивного та згуртованого суспільства. Досвід історичних і сучасних прикладів повоєнної реконструкції у світі засвідчує, що лише цілісна концепція держави суспільного добробуту може забезпечити відновлення соціальної довіри, економічну стабільність і тривалу суспільну консолідацію. Саме тому обрана тематика є актуальною з позицій як наукового аналізу, так і прикладного державного управління.

Проведене дослідження дало змогу систематизувати теоретичні підходи до формування держави суспільного добробуту, порівняти моделі соціальної політики різних країн та адаптувати їх до українського контексту. Теоретична частина дослідження ґрунтувалася на концепції розвитку як розширення можливостей (А. Сен) і типології соціальних держав Р. Еспінг-Андерсена, що дозволило визначити напрями поєднання універсальних принципів соціальної справедливості з національною специфікою.

Проведений теоретико-методологічний аналіз засвідчує, що розбудова держави суспільного добробуту в Україні є ключовим чинником ефективного повоєнного відновлення та довгострокової стабілізації соціально-економічної системи. Реалізація цієї концепції потребує поєднання різних моделей соціальної держави – скандинавської, консервативно-корпоративної та ліберальної – з врахуванням національних особливостей і викликів, спричинених війною. Оптимальна українська модель має ґрунтуватися на принципах універсалізму соціальних гарантій, адресності допомоги, страхового підходу до соціального забезпечення та стимулювання економічної активності громадян. Важливим напрямом реформ є формування інтегрованої системи реінтеграції ветеранів і постраждалих осіб, модернізація інфраструктури охорони здоров'я та освіти, а також децентралізація вироблення соціальної політики з посиленням ролі місцевих

громад. Такий підхід сприятиме відновленню довіри між громадянами і державою, зниженню соціальної напруженості та зміцненню соціального капіталу.

У підсумку, реалізація концепції держави суспільного добробуту в Україні має стати не лише відповіддю на наслідки війни, але й фундаментом нової суспільної угоди між державою та громадянами. Практична імплементація напрацьованих підходів передбачає розробку державних програм з урахуванням принципів доказової політики, інституційну координацію між органами влади, бізнесом і громадянським сектором, а також створення ефективних механізмів моніторингу соціальних результатів. Лише такий комплексний, науково обґрунтований підхід дозволить Україні не просто відновитися після війни, а й побудувати стійку, справедливую та зможну соціальну державу європейського зразка.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Бентам, Д. (2002). *Філософський енциклопедичний словник*. Київ: Абрис.
https://search.library.nung.edu.ua/DocDescription?doc_id=26598
- Зелена книга. (2001). *Створення умов для поширення соціальної відповідальності бізнесу в Європі*. https://www.csr-ukraine.org/userfiles/file/greenpaper_ua.pdf
- Конституція України. (1996). *Відомості Верховної Ради України*, (30), ст. 141. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
- Райнерт, Е. С. (2018). *Як багаті країни збагатили... і чому бідні країни лишаються бідними*. Темпора.
- Романченко, В. (2023). *Особливості функціонування інститутів держави добробуту в умовах воєнного стану*. У Г. Рябцев і В. Тертичка (ред.), *Державна політика, управління та комунікації в державах-членах ЄС та країнах-кандидатах* (с. 137–147). НаУКМА.
- Романченко, В. (2020а). Порівняльний аналіз сучасних соціально-економічних моделей держави. *Інвестиції: практика та досвід*, (19–20), 186–199. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20.186>
- Романченко, В. Б. (2020b). *Сучасна соціально-економічна модель держави загального добробуту*. Riga: Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-022-3-13>
- Сокурченко, В. В. (2001). Соціальна справедливість як державобудівничий принцип. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*, (3), 35–45. <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/552>
- Ткачук, Я. (2023). *Публічна політика підтримки реінтеграції військовослужбовців як фактор забезпечення суспільного добробуту* [Public policy to support reintegration of military personnel as a factor of social welfare] (Магістерська робота). Національний університет «Києво-Могилянська академія». <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/1a59447c-9fe1-4f7b-ab38-c764ced0a1ad/download>
- Токарський, Т. (2017). До проблем соціальної політики в Україні. *Науковий вісник*, (18/19), 1–5. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26699/150933-tekststatti-326301-1-10-20181213.pdf>
- Barr, N. (1992). Economic theory and the welfare state: A survey and interpretation. *Journal of Economic Literature*, 30(2), 741–803.
- Barr, N. (2012). *Economics of the welfare state* (5th ed.). Oxford University Press.
- Briggs, A. (1961). The welfare state in historical perspective. *European Journal of Sociology*, 1–8.
- Cook, L. J. (2007). *Postcommunist welfare states: Reform politics in Russia and Eastern Europe*. <https://www.researchgate.net/publication/27214021>
- Crawford, A., & Etzioni, A. (1996). The spirit of community: Rights, responsibilities and the communitarian agenda. *Crown. Journal of Law and Society* 23(2), 247. <https://doi.org/10.2307/1410419>
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Polity Press. https://www.researchgate.net/publication/243774920_The_Three_Worlds_Of_Welfare_Capitalism
- Hemerijck, A. (2013). *Changing welfare states*. Oxford University Press. <http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/download/90/2282/4914-1?inline=1>
- Ilchenko-Syuyva, L. (2023). *Socially responsible investment as a factor of post-war recovery in Ukraine*. У Г. Riabtsev & V. Tertychka (ред.), *Public policy, governance and communications in the EU member states and candidate countries* (с. 122–132). НаУКМА.

- Kautto, M., & Kvist, J. (2002). Parallel trends, persistent diversity: Nordic welfare states in the European and global context. *Global Social Policy*, 2(2), 189–208. <https://doi.org/10.1177/1468018102002002741>
- Murthy, R. S., & Lakshminarayana, R. (2006). *Mental health consequences of war: A brief review of research findings*. *World Psychiatry*, 5(1), 25–30.
- OECD & World Bank. (1997). *Reports on post-conflict recovery*. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports>
- Offe, C. (1991). *Capitalism by democratic design?* <https://www.researchgate.net/publication/283560322>
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press. https://www.researchgate.net/publication/24135172_Development_as_Freedom
- Slukhai, S., & Borshchenko, T. (2019). Social welfare dynamics in post-socialist countries: unveiling the secrets of success. *Public Sector Economics*, 43(2), 167–194. <https://doi.org/10.3326/pse.43.2.3>
- Titmuss, R. (1968). *Commitment to welfare*. Allen and Unwin.

REFERENCES

- Barr, N. (1992). Economic theory and the welfare state: A survey and interpretation. *Journal of Economic Literature*, 30(2), 741–803.
- Barr, N. (2012). *Economics of the welfare state* (5th ed.). Oxford University Press.
- Bentham, J. (2002). *Philosophical encyclopedic dictionary*. [https://shron1.chtyvo.org.ua/...](https://shron1.chtyvo.org.ua/)
- Briggs, A. (1961). The welfare state in historical perspective. *European Journal of Sociology*, 1–8.
- Constitution of Ukraine. (1996). [https://zakon.rada.gov.ua/...](https://zakon.rada.gov.ua/)
- Cook, L. J. (2007). *Postcommunist welfare states: Reform politics in Russia and Eastern Europe*. <https://www.researchgate.net/publication/27214021>
- Esping-Andersen, G. (1990). *The three worlds of welfare capitalism*. Polity Press.
- Crawford, A., & Etzioni, A. (1996). *The spirit of community: Rights, responsibilities and the communitarian agenda*. Crown.
- Journal of Law and Society 23(2):247. <https://doi.org/10.2307/1410419>
- Hemerijck, A. (2013). *Changing welfare states*. Oxford University Press.
- Ilchenko-Syuyva, L. (2023). Socially responsible investment as a factor of post-war recovery in Ukraine. In G. Riabtsev & V. Tertychka (Eds.), *Public policy, governance and communications...* (pp. 122–132). NaUKMA.
- Kautto, M., & Kvist, J. (2002). Parallel trends, persistent diversity... *Global Social Policy*, 2(2), 189–208.
- Murthy, R. S., & Lakshminarayana, R. (2006). Mental health consequences of war: A brief review of research findings. *World Psychiatry*, 5(1), 25–30.
- OECD & World Bank. (1997). *Reports on post-conflict recovery*. <https://documents1.worldbank.org/>
- Offe, C. (1991). Capitalism by democratic design? [https://www.researchgate.net/...](https://www.researchgate.net/)
- Reinert, E. (2018). *How rich countries got rich and why poor countries stay poor*. Tempora.
- Romanchenko, V. (2023). Features of functioning of welfare state institutions... In G. Riabtsev & V. Tertychka (Eds.), *Public policy, governance...* (pp. 137–147).
- Romanchenko, V. (2020a). Comparative analysis of modern socio-economic models of the state. *Investing: Practice and Experience*, (19–20), 186–199. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-20.186>
- Romanchenko, V. B. (2020b). *Current socio-economic model of the welfare state*. Riga: Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-022-3-13>
- Sen, A. (1999). *Development as freedom*. Oxford University Press.
- Slukhai, S., & Borshchenko, T. (2019). Social welfare dynamics in post-socialist countries: unveiling the secrets of success. *Public Sector Economics*, 43(2), 167–194. <https://doi.org/10.3326/pse.43.2.3>
- Sokurenko, V. V. (2001). Social justice as a state-building principle. *Scientific Bulletin of the National Academy of Internal Affairs of Ukraine*, (3), 35–45. <http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/handle/123456789/552>
- Titmuss, R. (1968). *Commitment to welfare*. Allen and Unwin.
- Tkachuk, J. (2023). Public policy to support reintegration of military personnel as a factor of social welfare. National University of Kyiv-Mohyla Academy. <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/1a59447c-9fe1-4f7b-ab38-c764ced0a1ad/download>
- Tokarsky, T. (2017). On the problems of social policy in Ukraine. *Scientific Bulletin*, (18/19), 1–5. <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2022/feb/26699/150933-tekststatti-326301-1-10-20181213.pdf>
- Zelena knyha. (2001). *Creation of conditions for promoting corporate social responsibility in Europe*. <https://csr-ukraine.org>